

עמוס עוז : קודם זמנו

חם וחוק וגדול היה הפר בליל השחיטה.

בלילה שחטו את שמשון. בבוקר בבוקר, קודם לחליבת-חמש, בא סוחר-בשר מנצרת ולקח את פגרו בטנדר אפור. על אונקלים חלודים נתלו נתחיו באטליזי נצרת. צילצול פעמוני הפנסיות העיר גדודים-גדודים של זבובי-צואה גדולים לעוט על בשר הפר ולנקום בו נקמה ירוקה.

בשמונה בבוקר בא אפנדי ישיש ובידו טראנזיסטור. את עור שמשון ביקש לקנות. ראדיו רמאללה הגיש מחרוזת של פזמונים אמריקאיים אל כף-ידו של האפנדי. אחרון-חביב שידרה התחנה את העזו שבלחנים. פרועה והוללת נשתלחה המנגינה, ופעמוני הפנסיות ליווה כמצלתיים. נסתיים הלחן — נסתיים המיקח. נמכר עור הפר. מה תעשה, יא רשיד-אפנדי, בעורו של שמשון, פראדירים. חפצי-נוי אעשה ממנו, מעשי-חושב, דברי-מזכרות לתיירות עשירות, תמונות של קלף בססגון-צבעים: כאן סימטת מגורי ישוע, כאן סדנת-נגרים, יוסף בתווק, כאן מקישים מלאכים בענבלים ומבשרים את לידת הגואל, וכאן הינוק עצמו, מצחו קורן אור. הכל מעשה-קלף, פאר יצירה.

הלך לו רשיד-אפנדי אל קפה זעים, לשטוח בקרו על לוח שש-בש. מכשיר של שמחה בימינו ובשקו ארוז לו צרור של עור מהביל. רוח נצרתית כבדת-ריח פורטת על ענבלים ועל צמרות-ברושים, מנידה במשביה את אונקלי האטליזים, ובשר הפר משמיע צעקה אדומה.

ב

במלוא אֹניו עמד שמשון הפר, גאוות רפתני הקיבוץ, פֶּאָר פרי העמק. לולא תש כוח-המוליד של שמשון לא היה יוש בא עליו בפתאום, בלילה, לקרוע בסכין את גרונו.

בעמידה ישן שמשון, בעיניים מוגפות, בראש מורכן. נשימותיו חמות ולחות. אָד נשימתו נבלל בריח של זיעת-פרים דביקה. אורו של פנס-כיס לטף את גוף הפר ונשתהה על צווארו.

פתיונות-רעל, היררה יוש. צעקת התנים באה באזניו. תן שוטה התפרץ אל הרפת במוצאי חשוון ונשך לשמשון ברגלו. שמשון בעט במשוגע והמיתו. אלא שאותה נשיכה קטלה את כוח-המוליד של שמשון. איכה קפא וכמש היוקד שבכל פרי יזרעאל.

ביד רכה וחרישית אחז יוש בלסתו של הפר והגביה את ראשו האפל. הפר נשף נשיפה עמוקה, ועיניו האטומות רטטו ריטוט שעל סף המיצמוץ. יוש קירב את

הסכין אל פיקת-גרגרתו של שמשון. נחירי הפר רחבו פתאום ורגלו הקדומנית בטשה בגללים שלרגליו. עדיין לא נפקחו עיניו. מוגפות היו שעה ארוכה לאחר שקרע הלהב את עורו ואת בשרו ואת צינור-הדם ההולך מלב הפר אל ראשו. תחילה הציצו טיפות דקות וסקרניות. הפר גנח גניחה של אי-נחת. הניע ראשו מימין לשמאל כטורד זבוב עקשן או כממאן לאשר את דברו האחרון של בן-שיחו. אחר בא זרויף דק ומהסס, כמו ניגר משרטת של גילוח נחפו.

„נו”, אמר יוש.

שמשון הצליף בזנבו על אחוריו המרופשים ופלט נשיפה עצבנית, חמה.

„נו”, אמר יוש בשנית, ושלח ידו אל כיסו. לחה ומטונפת באה הסיגריה אל פיו. מה ראה יוש לשלח את הגפרור הבוזע היישר אל מצח הפר.

שמשון געה בכאב רפה, נסוג לאחוריו בצעד מגושם ונשא ראש הדור להתבונן באיש.

עתה פרץ דמו בסערה וקלח באשדות שחורים, מבעים בועות לאורו של פנס-הכיס הזוער. יוש נתמלא בחילה וקוצר-רוח. „נו”, אמר שוב. מראה הדם הקולח פעל על שלפוחיתו המלאה. מה עצר בו מלהשתין במעמד הפר הגווע.

לאט-לאט גווע שמשון, לאט. חם דמו וסמיך. על ברכיו כרע הפר. על קדומניותו תחילה. קרניו הפכות ביקשו לנגח, ולא נמצא להן מוצק.

תחילה גוועו עיני הפר ועורו הוסיף לרטט. אחר נדם העור הזוע, ורגל קדומנית אחת בטשה לבדה ברפש, כמקלו של עיור. במות הרגל ההיא באה שלוזה, זנב הפר היכה רפויית אחת ושנית, כיד נפרדת בניפנוף. אחרונה באה עווית וצנפה את גוף הפר כמו לו ביקש שמשון להתאים גופו לתבניתה של מכונית הסוחר מנצרת, או כמו לו ביקש למות עובר.

„נו-נו”, אמר יוש.

אחר הדברים האלה כילה רפתן הקיבוץ את הסיגריה ורוקן את שלפוחיתו והלך אצל מטבחה הקטן של שומרת-הלילה.

צשקה, גרושתו של דב סירקין, השקתה את יוש חלב מתוק וחם מספל של חרסינה.

צשקה אשה קמוטה ועיניה משוקעות כעיני ינשוף. ספל-החרסינה עבה ומגושם. רוח של צינה חדה יוצאת מגופה הגוץ והמצומק של צשקה. אָד חם וריחני עולה מן הספל, וקרום-שומן צף על-פני החלב.

ג

עד דימדומי הבוקר רובצת צשקה במטבח הקטן, אותו מטבח המיוחד לבישול מאכלי התינוקות, להבדיל ממטבח-הכלל שאצל חדר-האכילה. פניה החדים מונחים על ברכיה, ברכיה חבוקות בזרועותיה, וכולה כאולר שלהבו מכונס וגבו מעוגל. מדי שעה מתפרבלת צשקה במעיל-גבר והולכת אל חדרי הילדים, מיטיבה שמיכה שנוחה ומגיפה חלון מפני הצינה. בין השעות מונחת היא על שרפרפה, מרבץ שאין עמו

מעשים ואין עמו היראה. שהות דמומה באדמת־ההפקר שבין מחוזות־הערות לבין ממלכת התנומה.

מיום שנזח דב סירקין את קיבוצו ואת משפחתו נשתחו דבר בפניה של צשקה. מיום שנפל אהוד בכורה בפעולת־תגמול מאוגרפת נטרופפה צשקה. מרבה היתה במסעות ארוכים אל אותה אדמת־הפקר שבין הממלכות. לולא דאגתן המרוגשת של נשיה־קיבוץ במועצותיהן אפשר שהיה פוקע בה דבר־מה. צשקה לא נשתבשה ולא פקעה, ומכאן שיש ממש במוסדות הקיבוץ ובוועדיו.

אילו היה הפר גועה בשעת שחיטתו, אפשר היתה צשקה מניעה ראשה ומרחישה שפתיים. אלא שמשוון בחר למות בגניחה ולא בצעקה, ואף יוש לגם את החלב בשתיקה ולא נשתהה לקצר את הלילה באחת מאותן מעשיות־חיילים השגורות על פיו. בא לו בחור מן החשכה, לוגם, רוטן, נפרד, ושב ויוצא אל החשכה. עד אור־הבוקר מפרנסים תנים רחוקים את אוויר העמק בצעקות קרועות. מטחי־בכי ומטחי־צחוק ומערבלות־כלאיים, ילל־תינוק ומצהלות־אוויל. בחמש הולכת צשקה אל מיטתה. בדרכה משתהה היא אצל גאולה, מקישה על דלתה בכוח ופולטת ברכת בוקר־טוב, בקול של ציווי ולא בקול של ברכה.

גאולה סירקין, בתם הנותרת של צשקה ודב, ממרת אל חדר־האכילה. מבטה בוהה וידיה עוסקות בדוחים הגדולים. ציפרניה מרוסקות ועור־כפותיה סדוק ושני ערוצים מרים קבועים במדרון האפרפר שבין קצה חטמה לזוויות־פיה. קפה היא מבשלת למשכימי־קום.

גאולה אינה כשאר חברותיה, בנות־הקיבוץ. הללו, רגליהן דשנות ושופות. רגליה שלה דקות, חירות וזרועות פלומה של שער שחור. הללו, פניהן עגולים ועיניים להן כהות ועירניות. פניה של גאולה רזים וממושכים, ועיניה תכול־לוח. אף שכבר מלאו לגאולה סירקין עשרים־ושש שנים, עדיין לחייה מחוטטות פצעי־בגרות מאד־מים ומגורדים.

קפה עשוי בדודים הגדולים, מההרת גאולה, לעולם טעמו תפל. קפה של ממש תם מן העולם. בחרדת־קודש ובעסק גדול היה אהוד חולט קפה. לא רבים היו ביקוריו בקיבוץ, אך מלהיבים היו. כמכשף היה אהוד מתעסק בקפה בלחשים ובהשבעות. כמה היו בנות־הקיבוץ מתלהטות בעת ביקוריו. כולן, מיום שנקצר אהוד נשתכח סוד פולחן־הקפה, סוד מצוות הקלחת הזעירה, הלכות הטכס המדוקדק. אהוד לא עזב את הקיבוץ גם לא ישב בו: משנה לשנה נתארך שירותו בצבא, שמו נתגדל ושבו נתעכב. בכל פעולת־תגמול השתתף, אחת לא החמיץ. דווקא זו שנפל בה, אומרים ידענים, מיותרת היתה ולא מחכמה נעשתה.

שעה שדודיה של גאולה סירקין מעלים הבל, פורשים תני העמק אל מאורותיהם. ריח דמו של משוון הפר טרף את לילם. כחשים־כחושים תני העמק, זבי־ריר וטרוטי־עין, רכים טלפי התנים, וזנבותיהם ממורטטים. עתים ישתטה תן מחמת הרעב, יתפרץ פנימה וישוך עד שיומת. לילם תחילתו בכי ואחריתו צחוק־עיועיים.

לפנים היה דב סירקין טומן לתנים פתיונות־רעל ומלפדות־קפיץ קטנות, פרי המצ' אתו. צוחק הצוחק אחרון, היה דב רגיל לומר בשכבר הימים, בטרם יזנח את משפחתו ואת קיבוצו ויילך לשוט בארץ ולשייר בה טביעת־אצבעותיו. פקודות־המטה אינן מתירות לחיילינו לסגת משטחי אויב עד שיפוגו הפצועים והחללים. כיצד נשתכח פגרו של אהוד באדמת־ההפקר ענין הוא לוועדה של חוק־רים. שלושה לילות נח אהוד באדמת־ההפקר. חיילי האויב ביקשו לזפות בגופה על־מנת להציגה לראווה ולמעט תבוסתם. חבריו של אהוד הכשילו את מזימתם באש מתמדת שירו מגבולנו. בלילות היו חבריו זוחלים אליו לחלצו. האויב העמיד זרקורים גדולים וסילק את החשכה. בלילה הרביעי גרוהו בחירו־נפש. שיניים של תנים קרעו את בשר־לחייו והשחיתו את לסתותיו הרבועות. דב בא להלווית בנו והתאמץ להראות לבתו חיבה מגושמת. שחור־שחור ומבעבע מתהולל הקפה בדוודים הלוהטים. שבע ירתח, גוזרת גאולה סירקין. שבע ירתח ולא יחסיר אחת. שפתיה קמוצות ומכונסות, שיניה הדוקות ופיה מתקשת כסוף עקום.

ד

בשש עולה קולם של טראקטורים מותנעים מאצל סככת־המכונות, וחברי הקיבוץ יוצאים אל השדות הלחים. בשמונה עומדת השמש בועפה. זיעת אדם קולחת בפוסתנים. ברזים חלודים נותנים קולות חירחור. בשפבר־הימים היה דב סירקין מושל בבוסתנים. שיריו היו מבעבעים במהומה וקולו היה לוכד את הבוסתנים במצהלות רחבות. מהלך היה בין טורי השתילים ברגל קלה. עירום עד מתניו. כמה גדולות ושעירות כתפיו. חזהו. גבו. זרועותיו. מתניו לבדם קירחים מאותה פרווה סמיכה. בימות הקיץ היה ילד ישר־חוטם ורבוע־קלסתר רכוב על כתפי דב. באגרופים קטנים וחדים היה אהוד מתופף על ראש אביו, ודב היה נוקם בבנו בתנופה אדירה, יורה את הפעוט לשחקים ושב וקולט בזרועותיו את ילדו שאינרצועק־לעולם. גושים־גושים עשוי הבוסתן, זן מתוחם מזן בתלם סרגלי וקפדן. עצי הזנך המקדיי מים להבשיל, עצי הפריפס המצמיחים פירות דשנים עתירי־עסיס, שיחי האגורניה שפרים מחוספס וחריף כשיכר, ועוד זן נדיר ומפונק מכולם ושמו טוביה המלך. בשפבר־הימים היה דב אדון הבוסתן. עשרים שנה חלפו מיום שנשט את אשתו ואת ילדיו בלי לפרנס את מנהיגי הקיבוץ באחת מאותן אמתלות המזינות הוגי־דעות בבואם להתעמק בסוגיות הקיבוץ. אביר־זקנו של שמשון הפר מלך ברפתות בימים ההם. דורות של תנים נתחלפו מאו, אך צעיריהם מקיימים מורשת־אבות ואינם נוטים אחר החידושים. כל דור דור ממלא את מרחבי הלילות בשירי־קינה ובמצ' הלות־זימה ובערבוביית קולות של שנאה מרושעת וחנופה מתרפסת. סמוך לעזיבתו של דב השמיע הקיבוץ זעקת פתיעה וחמס. שלא כדרך הימים ההם נעשה המעשה. באותם הימים — אם עזבו חברים את קיבוציהם, מן הנמושות היו.

ואם נסתלק אחד מעמודי־התווך, לא נסתלק ללא הטח־ת־אגרוף וּללא נאום פומבי חושפני ומוקיע ושומט־סודות.
 דב, כאמור, ללא אמתלה חמק וללא ריגשה וללא פולמוס. נמוג בבוקר ולא שב בערב ולא למחרתו ולא כעבור ימים ושבועות.
 ברבות הימים נתפוגגה חמת הקיבוץ ונתחלפה בפליאה ובמשיכת־כתפיים.
 לאחר זמן, כמצופה, בדה מי שבדה מעשה בציר־ת־יירת מקסיקאית, והקיבוץ נד בראשו חכמנית וכפל את אהדתו הדביקה לצשקה וּלילדיה.
 לבסוף נשתקע הקיבוץ בטרדותיו ובלבטיו. מחנה של מתקני־עולם, אומרים פעילינו, דרכו לשייר מאחריו כושלים ומזדנבים. מטבע הדברים הוא.
 דב הלך תחילה לחיפה ומשם למפעלי־הערבה ומשם נסתעפה דרכו ונתגונו מעשיו. לבסוף נשתקע בירושלים ונעשה מורה לגיאוגרפיה. התקף־לב ראשון האפיר את פניו. התקף־לב שני גרם לו שיפרוש ממשרתו ויישב בית.

ה

דב סירקין לא התמתח, לא פיהק, לא נע על כסאו, לא עיפף בעינו הקרות, הפלדיות — ואף־על־פי־כן עייף היה.
 ישב אל שולחנו הכבד ושירטט בקוים בוטחים.
 שתים אחר חצות. נורת החשמל הצהובה מלוהטת, ערומה ללא סוכך. גרגר־טיח זעיר נפרד מן התקרה וצונח על כסא־עץ ירוק ונושן. חדרו של דב מסודר בקפדנות של ערב־ויקנה. כל חפץ נח ברגילות במקום שהונח בו קודם הכרות עצמאותה של המדינה. אף־על־פי־כן, הנכנס לחדר נופל אל מערבולת משוועת של עדרי רהיטים גועים בקול עבה. זאת — בשל אותו נתך צבעים פרוע: מהומת וילונות קלילים וורודים ושידה עתיקה ושולחן עגול שעון על רגלי־דינוזאור וארון שחור מהוהה. כנתזו של הוללות צווח בתוך כל אלה כיסוי־מיטה פרחוני אדום־תכול, ונברשת שחורה מרחפת על־פני התווה, מנברשות סבו של סבא. בזווית החדר מפתל עציץ גדול נחשים סבוכים של קקטוס אפריקאי, ובתווך — אצל מכתבה בעלת ציצי־נחשת בוהקים בגוני זהב וכסף — האיש.
 דב הניח למחוגה ונטל סרגל. הניח לסרגל והשחזו עפרונו עד־דק. השחזו עפרונו וליקט לו אדום ושחור מתוך גל של עפרונות־צבע.
 בשפכר־הימים היה דב מנהל־עבודה בנמלה של חיפה, חייל ביחידת הרוכבים הבידויים של הוד־מלכותו, סרסור־נשק בדרום־אמריקה מטעם ארגון־המחרת, קצינ־מטה בקרבות־העצמאות, יועץ־פיתוח של אחד מפרנסי הנגב, ולבסוף — מורה לגיאוגרפיה.
 ראשו של דב מורכן, וצווארו נטוי. פניו קרים ועשויים בחיסכון, תג ותכליתו. ארשת של קמצנות מרוכות שפוכה על פניו, קמצנות ללא שמץ של חמדנות או הנתנות, קמצנות תקיפה ובוטחת. רק גבותיו של דב סירקין, גבותיו לבדן עשויות

בהפרזה, כמהתלות במצח הרבוע אשר בשיפוליו הן שוכנות. עפרונו חורק קצובות על־פני דף תלוש מתוך מחברת ממושבצת.

הדממה, דממת פרוור ירושלמי שומם לעת־לילה שוממת, היתה מהלכת ברחוב ותולשת מחטים־מחטים מראשי הארנים שבחצרות. המחטים הנתלשות נתנו רחש קל־קליל, חודר תריסים מוגפים ומסמר את שער החתולים השחורים על מעקות־מרפסות מחלידים. דב הסב ראשו לעבר הדלת החיצונה. מוגפת היתה, כדין. ספק היה בו.

תן רחוק השמיע קול־חירוק מקוטע, כראש־הנוגנים המקדים לכוון את מיתריו שלו ואת מיתרי חבריו. שנים רבות חלפו מיום שסר אהוד לבית אביו. פעם בא לכינוס של תנועת־נוער בירושלים. לאחר שש שנים נתקלו זה בזה בבאר־שבע, ואהוד הבטיח בשפה רפה לסור אל דב. באחד הלילות, אמר. בקיץ נתאמן בהרי עדולם. לא תיבהל אם אבוא באחד הלילות. האמנם היה בדעתו לבוא, או הבטחה של סתם היתה בפיו. סמוך לאותה הבטחה נהרג. דב הגיף עיניו ושב ופקחן לרווחה וטילטל ראשו ושילב רגליו, שלא תשלוט בו התרדמה. פעמוני־נוצרים בעיר שמפנים לחומה שילחו רמזי־קול לעבר פעמוני בית־לחם, ואלה ואלה החליפו וידויים עם פעמוני־נוצרים שבירושלים שמחוץ־לחומות.

1

דב הניח לשחור ולאדום וסימן במחוגתו קשת זעירה. אחר נטפל לעפרון הכתול, ושוב לא הניח לו שעה רבה.

על הגליון רבץ נמל ענק, ומעמקי מימיו התכולים, שצפו קילוחים־קילוחים מתוך העיניים האפורות אל האצבעות הארוכות, ומן האצבעות אל העפרון המגמא משבצות רבועות, ומן העפרון נהרה התכלת ונתפרשה ונחה על־פני הדף.

רציפי נמלו של דב רחבים מן הרחבים ברציפים. מזחיו ארוכים הרבה מכל שבנתה יד אדם. מנופיו כבירים מן הכבירים במנופים החורקים בנמל מגמלי הארצות. מחסניו גבוהים כדממה המסוננת אצבעות־חושך שלה מבעד לסדקי תריסיו של דב סירקין. סבך דרכים ומסילות וגשרים ומסלולים נפתל כפקעת נחשים שוצפת. מכור נות צהובות מתיזות גצים של כוח מהוקצע. סרטי פלדה וגומי ניצבים בהדרה חגיגית, קפואה, עשויים לפרוק הררי־סחורות מבטן ספינות־נפילים. משאבות פער רות־לוע רוכנות המימה, נכונות לבלוע נתחים אדירים בשאגה מתכתית, בבליעת־חטף פטורה מלעיסה. העצומה בספינות האוקינוס לו נתפתחה לעגון בין מזחיו של דב לא היה בה יתר על שיעור־גדלו של ננס מגוחך במעגנים שבראם דב.

העפרון התכול גדש את המפרץ במים אדירים, וסובב וכירכר בעדינות, מפרכס ומזרים מים במבוך התעלות המצטלבות.

צעדי זר באו ועלו מחדר־המדרגות. הזר נשען בכבדות על המעקה, והמעקה נענה לו ביבבת־זיקנה סדוקה ובמיחוש קהה.

דב ננער ממקומו ובטפיחת־אגרוף הגיף חלון קלוף־צבע שנתפרעו ציריו. קורים־

קורים של אור־כוכבים נמתחו לרוחב הרחוב, ממרפסת אל מרפסת שכנגדה, מצמרות הברושים אל פחי־האשפה, מראש גדרות האבן אל סדקי אבני־הרצף, קרום חרישי על־פני האדמה, ואָד תכלכל עולה כנגדו מתוך פתחי הביבים. פיסה של טיח נשמטה מן התקרה, גדולה מקודמתה. פירורי־סיד קטנים כיסו את כיסוי־המיטה האדום־התכול, אותו מרבד שהחדר עזין לו. הצעדים בחדר־המדרגות נקטעו. הזר עמד בקומה הראשונה. המעלות חדלו מתת קול, אך שום מפתח לא ננעץ בחורו, דלת לא נפתחה ומצילה לא נודעקה. אפשר נשתהה הזר לנעוץ עיניו בדלתות האפורות, מקולפות־הצבע, אשר לדירות הנמות. אפשר משנן הוא את שמות הדיירים מעל גבי תיבות־המכתבים. דב קפץ שיניו. מיד נתהדקו לסתותיו ונתקשו כאגרוף. קם, טמן את הגליון במגירה ממגירות השידה החומה, תלש בתנופת־יד דף ממושבץ מתוך מחברת מדולדלת, וצייר מפת ארץ הררית ביד בוטחת ובעין קרה. סנטרו נזדקר לפניו כחרבו של לוחם במלחמת־שנים.

ז

דב סירקין עיניו אפורות ופניו אפורים ושערו אפור. לגוף כתונת־תכלת נערית, קלה, מצפנת גוף שעיר מרושת גידים אפורים חזקים. גוף זה עשוי לעמוד שנים רבות במלא אוניו. מומו אינו ניכר לעין. חוצו שעיר וחסון. ידיו עבות, כתפיו עשויות בזווית נאה, והמתבונן מתבונן אל גר־סוורים. לא ייאמן למראהו כי תוכו מכורסם וחלול. לב רפה יושב בתוכו, עלייתו השמאלית נתרחבה מעל למידה ודפנותיה מעוותות ומועדות לפקוע.

כבן ששים הוא דב סירקין. לפני שנים רבות נמסכו בדמו טיפות ראשונות של עופרת ועשאוהו גבר־שבגברים. עם השנים ההולכות נפוגה העופרת שבדמו. לבסוף נתבצ־רה בקצות אצבעותיו ובשיפולי לסתותיו, ולא עוד.

דב שירטט ארץ של הרים. לאורך הרחוב דהרה ניידת־משטרה ירקרקת בשעטה, פורמת את הדממה, והדממה שבה ומאחה קרעיה ביד גדולה, רפה, חלומית, צוננת. הניידת חמקה אל המדרון, מחלחלת בסמטות הדרומיות בואכה תחנת־הרכבת.

ארץ של הררים בזלתיים, שחורים, דוקרים בחודיהם המושלגים את מפרש המשי המרוקם לבנה וכוכב ומנקבים בו פרצות. אנדרטות־אבן, פגיונות־סלע, פסגות נשלפות כהישלף סכינים בסמטות השיפורות. ערוצים מטורפים שורטים את מתני הטרשים. גבוננים מאומים זוממים לדרדר תהומה אשד־בראשית של רסק־צוקים. אצבעות־אבן מעוותות מצביעות אל עבר נקיקי־תהו משונני־כתלים, עמוקים עשרת־מונים מן העמוקים בנקיקי תבל. נקיקים־נקיקים נפערים במבוכי־הזעם ובמערות־הגעש, עד שאגה וזעה וקפאון.

לבסוף נשתהה דב והתבונן בגליון. קשה וכחלחלה וצוננת הכבידה העופרת על תחתית פניו. עפרונו הטיל נקודות־גובה בראשי הפסגות. שולי־מרגלותיהם של הרי־סירקין עשויים להתאזן בליגלוג אל צמרותיהם המושלגות של האלפים.

ח

מחמת תוגה או מחמת רעב וצינה נתן תן מתני בית־לחם קול בוכים. מיד השיבו לו תנים חמישה בפרעת צחוק מושחת, שש־לאיד. הרוח עמדה מנשוב והקשיבה קשב רב.

המעלות שבו לחרוק. צמרמורת שוטטה על גו דיגדגה עורף, נתבצרה בכפות־רגליים. אצבעות רטטו והלבינו. הזר דרך בכבודות על שלש מעלות, השמיע שייעול רטוב, הסמיך פליטת־כית, ונדם. חריקת המעלות נתנדפה כאָד. דב נחפו אל מטבח, מגיף תריס, נועל דלת, אוטם אשנב.

בשפכר־הימים היה דב מורה לגיאוגרפיה. מאות תלמידים עברו תחת ידיו, מכבדים את אפרוריתו, מצייתים לקולו הרהוט, מסתודדים בין־הזמנים ולוחשים זה לזה עסקי תולדותיו של פלונ־תמהוני. אצבעותיו היו ארוכות ועבות עד השתאות, לבנות תמיד מאבק־גיר, אוחות סרגל ארוך ומשוטטות בביטחה בין הרים וגבולות וערים בסבכי המפות הססגוניות.

עתים היה מתבדח בכיתתו. מהתלות דלילות, אפורות. ממעט היה בהתלהבות. אם ניצת — לא הצית עמו איש מתלמידיו.

שתיים או שלש פעמים בשנה היה לובש חאקי, נוטל צקלון־מפות ותרמיל־צד קטן — תמיד קטן ומעורר קנאה במיעוט משקלו — ומוליך אחריו טיול של בית־הספר. זר ומפתיע היה מראהו בבגד־טיילים, נשק של אבטחה בידו. תלמידיו היו מסיחים על מעשי־גבורתו בשנות הפרעות והמחתרת. אותם מעשי־נפלאות קצתם גוזמות־תלמידים, קצתם מעשים שעשו אחרים, ויתרם מעשים שאכן עשאם דב בשפכר־הימים, בימי היותו מפקד קפוא־קול וקפוא־ארשת בצבא־המחתרת.

עולה היה עם כיתות אחדות להרי הגליל, או גורר אחריו טור נערים מיוזעים ורוטנים במדרונות התלולים בואכה מכתשי הנגב.

באחד מאותם טיולי נגב עופכו דב ותלמידיו בבאר־שבע. נציג שלטונות־הצבא הורה להם לשנות את מסלולם ולהימנע מלשוטט במדבר פארן, בשל החמרת מצב הבטחון. קצין־צבא דק וגבוה, ראשו מתולתל, עיניו מוארכות ומצמצצניות, לסתותיו רבועות, מדיו מרושלים בגינדור, אהוד סירקין שמו. שש שנים לא ראה דב את פני בנו. פעם בא לירושלים לעצרת־נוער ולן בבית אביו. למחרת ליווהו דב אל המכוננית ההולכת לקיבוץ, וביקש לקנות את אהדתו בטפיחות־שכם עצבניות ובדיבורים מקוטעים שביקשו להידמות ללשונם המגושמת של בני הקיבוץ.

„אם תסתובבו שם“, אמר אהוד, „תעלו על מארב. לא צחוק. תעברו את המכתשים ותרוצו ישר לאילת. וגם זה מיותר.“

המורה שמת כתפייש על שנתגמדה באחת כל גדולתו בעיני תלמידיו. בשפכר־הימים שירת כמפקד בצבא־המחתרת, ודרגתו היתה גבוהה הרבה מזו של אהוד כיום. „אני יודע, אני יודע“, גימגם. שמש הנגב שאבה זיעה דביקה מכל נקבי עורו. „אני הייתי בנגב כשאתה היית כזה.“

„יפה“, אמר אהוד. „אם אתה מכיר את השטח, לא תתבלבל. גם זה קורה כאן.“

טוריסטים מסתובבים לצבא בין הרגליים. ממש הפקרות". אהוד שלח ידו אל ראשו וחייטט בשיפעת תלתליו. מקץ שני רגעים נפרד ופנה ללכת. "שמע", קרא אחריו דב בקול מהסס, עצבני. "שמע! בזמני היו מבריחים את הכנור פיה כעבור יממה. לא היו מניחים לה לשוטט ולשוטט". אהוד נעצר והחזיר פניו בתמהון. "שמע", הוסיף דב, "גאולה נכנסת לפעמים. למה לא תציץ?" "בטח", השיב אהוד בקול מרושל, עייף. "בקיץ נעלה לאימונים בעדולם. לא תיבהל אם אגיע בלילה. נראה. אודמן".

מקץ חדשיים נודמן לדב לשוב ולפגוש באותו קצין. לסתותיו נשתנו, טורפים ליליים קטנים השחיתו את צורתן. בכל טיול היה דב מרים קולו מעט — רק מעט — ומרצה רהוטות ושגורות על אודות חקלאות־של־מדרגות בגליל או על אודות נתיבי־מסחר אל יבשות רחוקות בדרך שער ים־סוף.

עיניו היו פקוחות מאד, נועצות במפה מבטים חדים כמחטה של מחוגה. בפתאום היה עוצר את הטור המשתרך ביגיעה אדישה, ומצביע בחטף על חורבה שתקנית, על תל צופן־סוד, על שלד של גמל או צבוע או תן, על מעיין חבוי מעיני מטייל־טירון.

בימים שלאחר טיול נוהג היה לעלעל במחברות־חיבוריהם של תלמידיו, בן תואר הטיול לפרטי מאורעותיו וזוטותיו. מאת המורה לספרות היה שואל את המחברות. מעולם לא נתיגע למקרא מאה ומאתיים חיבורים המספרים נפלאות אותו טיול עצמו. מעולם לא נודע לתלמידיו מנהג זה שלו. עתים היה מעתיק לו תיאור קטן מתוך אחת המחברות ומצפינו במגירה ממגירות ארונו החום, הברלינאי עד־גיחוך. אף־על־פי־כן מורה קפדן היה. תלמודו נגדש שמות, ספרות, טבלות, עבודות־בית מפרכות, מבחנים טרדניים, ציוני סוף־שנה שאינם־יודעים־רחם, טרוניות וטרוניות־שכנגד.

מדי שנה היתה גאולה באה אל בית אבית. בערב חג־העצמאות היתה באה, ולמחרת היתה שבה אל קיבוצה. כל הלילה ומחצית היום היתה יושבת על מרפסתו הקטנה של דב, מתבוננת במחוללים, צופה בלהטוטי הבדרנים ונלהטת כקודחת למראה מצעד הצבא. כמה נאה היה מראהו של אהוד, מעודן ותמיר בראש חייליו. מיום שנקצר אהוד חדלה גאולה מביקוריה.

תחילה שמח דב על שפסקה לבוא. כעבור זמן נצטער על שמחתו, אפשר משום שניטשטשו בזכרונו קווי־פניה החדים, נתרפך הפיף העקום של שפתיה, הפשירו חטטיה ורפתה הצינה היוצאת ממנה.

ט

דב הניח למפת ארץ־ההרים ושירטט נהר שוצף שאינו מן הנהרות הרצים על פני אדמת האדם. חרץ תעלה סרגלית ארוכה, הקים מערכת של תעלות־משנה קפדניות, מתח רשת סבוכה של שיפועים, מדרונות, סכרים ומאגרים, הם וחשבונותיהם הדקים.

רודי להמן : עגור

שירטט, ואץ לערוך תחשיב של זוויות־שיפוע ושל עצמת־בטון וחוסן־פלדה ועקש־נות־האבן והתמדת־האדמה, ושל לחץ המון מים רבים.

לפני שעה נשתתק קול־הצעדים בחדר המדרגות. עתה שבו התעלות להירמס בכב־דות, בחבטות גסות ומתונות. ההתקף בא סמוך לסיומה של שנת־ההוראה. בחילות תכופות מילאו את הימים שבין ההתקף הראשון לבין משנהו. לבסוף נכנע דב וזנח את מקצועו ופרש לחדרו לעסוק באשר עסק. חרץ לעצמו דיני מתינות ונשמר שלא יביא את לבו לידי השתוללות חדשה. איש זקן יושב־בית, פניו אפורים ועופרת קרושה שוכנת בקצות־אצבעותיו ובתחתית לסתותיו.

את מחייתו היה מוציא מפתיבת מאמרים מסורבלים וגדושי סבך־טבלות, קודש לירחוני־גיאוגרפיה ולסקירוני־פיתוח ושנתוני־תעשיה.

לפרנסתו היה מצלם תמונות־נוף בהירות ועדינות, אך השבועון היה נותנן בשולי עמודו הששה־עשר, לחוצות בין שעשועון־פרסים לבין מתפונני־בישול, לבלתי הותיר מיפיין מאומה זולת כתם־דפוס אפור ומטושטש.

סופם של תצלומי דב סירקין באלבומה הכבד של צשקה. שבוע־שבוע, אחד־לאחד, גוזרת הגרושה מתוך השבועון את כתמי־הדפוס המעובים של גופים ענוגים. בדבק סמיך מצמידה צשקה את תצלומי של דב אל דפיה השחורים. שיניה קפוצות בשעת מעשה, ועיניה בורקות. קמטים של ערמה קרה נשרכים לה מזוויות פיה ומעקמים את סנטרה.

בשעות של בוקר נהג דב להשקיף מבעד לחלונו מזרחה, מחליף מבטים צורבים עם השמש העולה ומתרומם מעבר הרי מואב וקרניו ננעצות בטרשים של הרי ירושלים. ההרים החשופים וההרים מכורסמי־הצללים, ההרים המצפינים מנזרים אפלוליים, כבדי־חומות וכבדי־חורשות וכבדי־פעמונים.

בצהריים היה יושב בכיסא־מרגוע על מרפסתו הזעירה, בין פחיות של קטטוס לבין עציצי־שרכים, ומתבונן אל הרחוב. רחוב ירושלמי עקום, חומות של אבן וחלונות מסורגים גדולים. שיירה של פחי־אשפה לאורך מדרכות אספ־אלט סדוק. ממלכת חתולים נוכלים, חמקניים. עיניו היו שואבות את דיגדון פעמי העוברים־ושבים ומשוכות מן הרחוב חוטים־חוטים של ערגה חרישית, חומה.

בערב היה מתחלק בכותרות עתון־הערב עם ספסלי השדרה הסמוכה. עם חשכה היה לוגם מיץ־תפוזים אצל הדוכן, ואצבעות־העופרת היו מתהדקות וסוגרות על כוס הזכוכית. אהב להתבונן בדוכנאי המוחה במטלית כחולה ממורטטת את טבלת־השיש הסדוקה, הנושאת ברזים של גזו וקופסות־ממתקים ססגוניות. בלילות שירטט.

ארונותיו נגדשו תרשימים, תצלומי־נוף, תבניות של גבס, חישובים מדוקדקים של חמרי־גלם, הוצאות בנייה, סלילה והובלה, לחות־זמנים של רכבות מהירות מן המהירות ברכבות תבל, מסילות נפתלות נוהרות אל מנהרות ארוכות חצובות בבטן שלעים מסלעי ארצות ההזויה, שדרות בנות אלף מזרקות־מים טובלות במטחי־אור,

צולבות חוצות ערים חלומיות. ערים גבוהות מיתמרות במגדלים מקומרים אל מעבר לפסגות, נשקפות אל מפרציים שסועים כחולים עד צעקה.

9

רוח שוטטה ברחובות, נטלה בורעותיה מכסה של פח־אשפה חלוד ושיסתה אותו באספ־אלט הפביש ובאבני הגדרות. במשובה אכזרית ציחקה הרוח בקרבנה. צעדים קלים וזרזיזים, גתרניים כלשהו, באו ועלו עד מפתן הדירה. תמיהה, לכמה שעות נוקק הזר כדי לעלות מן הרחוב אל דלתו של דב. מדוע נשתהה שעה ארוכה בקומת־הקרקע, אף שלא נכנס אל אחת הדירות. מדוע התקדם לפני שעה כשיעור שלש מעלות, ושב ונדם. ומה ראה להיחפז עתה. דומה שמדלג הוא במדרגות, מגמאן בצמדים. דב החריק כיסאו ופסע בכתפיים שמוטות אל הדלת. צוחק הצוחק אחרון.

בשכבר־הימים היה דב מגיף תריסו ומעלה אור בחדרו שבקיבוץ. כתליו מוצקים וקיבוצו גדור. שומרי הנקודה, ערים וחמושים, חוצצים בינו לבין השדות החשכים. פנסים צמודים לכלונסי הגדר, מתרים בתנים ומצליפים בבשר השדות חבטות של אור.

דב שרוע בבגדיו על מיטתו, מתענג על נימנום חטוף ופניו מכוסים בעתון של שחרית. זאטוטיו מתגוללים על מחצלת של קש, ומסרגותיה של צשקה רצות בקצב רך. מקהלה של תנים גועה בככי, ואהוד וגאולה נענים להם בצחוק תם ומדושן.

כחושים־כחושים התנים, זבירירי וטרוטי־עין. רכים טלפי התנים זונבם ממורטט. עיניהם מתיוזות גצים של ערמה, אזניהם זקופות בציפיה, פיהם מפושק תמיד ושיניהם בורקות בשנאה.

על בהונות סובבים התנים, חטמם לח ורחרחני, ואל הגדר לא יעזו. סחור־סחור הם רוחשים, מתגודדים ככפולחן, טבעת של תנים רוטטים סובבים בשולי מעגל הצללים הסוגר על אי האור. עד אור הבוקר מפרנסים הם את האוויר בקולות בכי, ורעבם מתנפץ גלים־גלים אל חופי האי המואר, הגדור. עתים יידלק אחד בשגעון, יתפרץ אל מבצר השונא בשיניים זבות־ריר, יזנוק כטרוף־עיועים אל הסככות וינשוך סוס או פר עד שימיתוהו.

חבריו פוצחים בקינה, בכי של אימה ואין־אונים וחונף וחרון וציפיה ליום־יבוא. יום־יבוא. אט, ככהנים חגיגיים בטכס של אבל, יקרבו הם אל גופת הנער. בפסיעות גמישות ולוטפניות, בחוטם רך ולח. תחילה ייעצרו בסמוך ויתיצבו במעגל, מרחחים חרש. אחר יקרבו אחד אל ההרוג וירכין ראש לגעת בקצה לשונו בגוף המת. משנהו יקרבו ויפרום בשיניים מושחזות את כסות החייל. שלישי ורביעי וחמישי יבואו ללוק את בשרו המוצק. הראשון ישמיע מטח־צחוק נמוך, מאופק, והעדה כולה תסתמר לאות. מתון וחגיגי יקרבו האחד, ובתנועה קצובה יבתק לו נתח. אז יגעה הקהל בצחוק גדול של פורקן.

קללת-עולם משתלחת בין יושבי-בית לבין שוכני התרים והערוצים. עתים, בשעות של לילה, חש כלב-הבית המדושן את קול אחיו המקולל. לא מעבר השדות בא הקול. בקרב הכלב שוכן שונאו. ממעמקים שולח הוא מטחים של צחוק ירקרק. „לא“, אמר דב וידו נקמצה באימה סביב ידית הנחושת אשר לדלתו.

ראשון הגיע שיעול קליל.

אחריו בא רעד פרוע, היכה וחדל ונס. לאות באה תחתיו, כבדה ומחוספסת. בלבוש סגול חפזה הצמרמורת, גלים-גלים מגושמים. עמום, סתום ומרוחק רבץ הכאב. ערום ועקשני הכאב, פניו כפני נזיר אטום המשנן וחוזר ומשנן פסוקים מעוותים. קהות מרופסת אמרה דברה, ונסוגה מפני החירוק. החירוק הביא עמו קול-צחוק מעם מקהלת התנים של הרי בית-לחם. רץ-רץ צחוק מרושע לאורך רחובות-הלילה הריקים. מטפס כקוף מתועב במרזבי הבית, מחלחל פנימה ומתנפץ לאלפי רסיסים חדים.

אחרונה באה העווית, רכה ורחומה. אמת, כשנוסד הקיבוץ, אהוד, ביקשנו להנהיג סדרים חדשים, עד שצווחו הדברים כי אין להם תקנה. אמרת, די לי אם אעשה מעשים יפים ומהוגנים, ולא ידעת, אהוד, כי אין חותם-אצבעותינו מתמיד על חלקת-המים. כמה מתועבת זיקנה מלאה מעשי-אונן, צשקה. אני אחרון ואני אינני צוחק.

יא

סדקים ראשונים ניבעו בכתלי הלילה, וציפור השונאה את האור נתנה צעקת שונאה. כמתגנב הגיע דבר אדמדם-חיוור וסיגן אצבעות-אור שלו מבעד לחרסי התריס המזר-חי. מקהלת דרורים הצליפה בדממה חבטה של זמירות.

לבסוף בא יום. עגלות-נפט נתנו שיר, ילדים חפזו לתלמודם, דוכנים צעקו ריחות צהובים, מוכרי-עתונים בישרו נצורות, חנויות נפתחו בהפשל-תריס כעיניים מקיצות וממצמות ונפקחות לאט.

מרכבתו של שר החליקה בלחישת-צמיגים, ואופנועי-שרד צווחים לפניה. זקנה קמוטה חצתה את הכביש ברגליים נוזלות וביד רוטטת. ילדים הצביעו לעברה בהיתול וזממו תעלול. מכונית דוהרת התרתה בנערים ביללת-בלמים, ורצה אל רחובות אחרים.

פקעת של תירות צהובות-שער ומרוחות-לחי נתגודדה בהתלהבות סביב טס של עתיקות, חפצי-נוי ותמונות-קודש, הכל פאראמנות, מעשה-קלף, עור-שור אמיתי, עז וקדמון, נאום רשיד-אפנדי.

כמה חגיגים פעמוני המנזרים. כמה נבזים ופרועים-לשימצה התנים המשיבים על בשורת הענבלים בצחוק עקום, היתול-שוטים. שיסוי-זדון טמון בלבם, זדון וחילול-הקודש.